

OSTROMÁLLAPOT

Párizsi filmlevél

Megkérdezték Costa-Gavras-t, a világsikerű *Z, avagy egy politikai gyilkosság anatómiája* című film rendezőjét, aki mellesleg a francia filmalkotók szövetségének elnöke, mi a véleménye a francia filmművészet jelenlegi helyzetéről.

— 1968 májusa után azt hittem, robbanásszerű fellendülés következik. Nem következett. Nem hiszem azonban, hogy az alkotók a felelősök ezért. Sajnos Franciaországban működik egy fékező mechanizmus, aztán ott a cenzúra és az öncenzúra. Magam elé képzelem egy francia producer arcát, amint *Fellini Rómájá-*

nak forgatókönyvét olvassa... Nálunk nem találna rá anyagi fedezetet. Bezzeg a gengszter és kalandfilmekre mindig van pénz. Szinte naponta kapom az ilyen forgatókönyv-ajánlatokat. Siralmas állapot.

Costa-Gavrasnak, a *Z, avagy egy politikai gyilkosság anatómiája* erkölcsi és anyagi sikere után könnyebb a helyzete, mint az átlag francia filmművésznek. Megengedhette magának azt a Franciaországban igazán ritka luxust, hogy ismét politikai elkötelezettségű filmet készítsen. Legújabb műve, az *Ostromállapot*, egy meg nem nevezett latin-amerikai országban játszódik, ahol a szélsőbaloldali gerillák elrabolnak

egy konzult, egy követési attasét és egy titokzatos amerikai állampolgárt, aki látszólag egy politikailag semleges nemzetközi szervezet részére dolgozik, valójában azonban egyik mozgatója a különböző dél-amerikai országokban bekövetkezett jobboldali hatalmi puccsoknak. Az amerikai szakértőt Yves Montand játssza, s ez az első eset, hogy a mindig halladó szemléletű, rokonszenves hőstípet alakító Montand egy úgynevezett „antihős” szerepét elvállalta.

Mint ahogy a *Z* pontosan meg nem nevezett, dél-európai országában mindenki felismerte a fasiszta ezredek Görögországot, s az ott lejátódott közismert po-

Jacqueline Bisset és Jean-Pierre Léaud — Truffaut: *Amerikai éjszaka* című filmjében

Lolita Bellon és Rolan Dumbillard Valahol valaki című filmben. Rendező Yannick Bellon

litikai gyilkosságot, az *Ostromállapot*ban sem nehéz azonosságot találni a néhány évvel ezelőtt Uruguayban történt eseményekkel. A filmet Costa-Gavras Chilében forgatta, Santiagóban és Valparaisóban és egy fantasztikus sivatagban, ahol az első világháború óta teljesen elnéptelenedett romvárosok állnak. Ezek a városok annak idején a salétromüzemek körül épültek, s minthogy a salétromtermelés egyre kevésbé jövedelmezett, lassanként kiürültek.

Costa-Gavras az *Ostromállapot* forgatókönyvét Franco Solinas-sal közösen írta, aki pályája kezdetén a L'Unita és a Paese Sera munkatársaként dolgozott, majd

Jelenet az Egy jelentéktelen rendőrszt című filmből. Rendező: Jean Larriaga

Jelenet Claude Faraldo:
Themroc című filmjéből

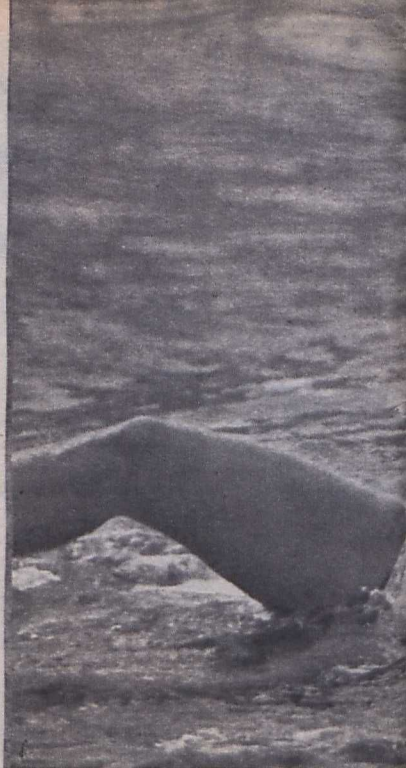

olyan jelentős filmek forgatókönyvei fűződtek névéhez, mint Francesco Rosi: *Salvatore Giuliano*, Pontecorvo: *Kapo* és *Az algériai csata* című művei.

Costa-Gavrast a franciák egy sajátos új filmműfaj, az úgynevezett „politikai film” megteremtőjeként tartják számon. A műfaj persze korántsem új, a rendező mindig tiltakozik is az ilyen megállapítások ellen.

— A politikai film régi műltra tekinthet vissza — mondja. — Gyermekkoromból emlék-

Juliet Berto és Patrick Bouchitey, A felügyelők című filmben. Rendező: Robert Enrico

Yves Montand az Ostrom-
állapot című film főszere-
pében. Rendező Costa Gav-
ras

szem azokra a filmekre, amelyek bemesélték nekünk, hogy a zultok fekete vademberek és, hogy az indiánoknak egyetlen vágyuk, hogy megskalpoljanak bennünket. Ezek is politikai filmek voltak. Valamennyiünk szemléletét befolyásolták.

Abban a gengszter és kalandfilm áradatban, amely egyre inkább elönti a francia filmpiacot, — s amelyre Costa-Gavras is utal —, meghökkenítő, milyen nagy számban találhatunk alkotókként pályájukon most induló, fiatal rendezőket. Jean Larriga, az *Egy jelentéktelen rendőrtiszt* című bűnügyi film rendezője 1945-ben született. A *Foglalkozása: kalandor* alkotója, Claude Mulot 1942-ben. És így sorolhatnánk tovább. Ezek a fiatal emberek meglehe-

Jelenet a *Foglalkozása kalandor* című filmből. Rendező: Claude Mulot

tősen illúziótalanul, a helyzetet praktikus szemmel felmérve a könnyű ellenállás irányába teszik meg első lépéseiket, s mint a példák mutatják, a következőket is. Aki pedig nem hajlandó elfogadni a kommersz filmgyártás és a kommersz életszemlélet jól jövedelmező szabályait, mint Claude Faraldo, hanem mindezeket felrúgva, szinte arcul köpi a társadalmi elrendezés és ízlés etikettjét, a másik kiúttalan szélsőséget képviseli.

Faraldo büszkén hangsúlyozza, hogy a fiatal filmrendezők többségével ellentétben nem polgári, hanem szegény munkáscsaládból származik. Huszonhat éves

koráig maga is úgy élt, mint a többi szegény ember, a napokat számolva a vasárnapi ebédig és a nyári szabadságig. Végigélte az értelmetlen robot és a fáradtság minden megaláztatását. Első filmje, a *Bof* egy munkásról szól, aki fellázad a mindennapos munka diktatúrája ellen, ráébred, hogy neki is joga van a lustálkodásra. Második filmje, a *Themroc* hőse — a címszerepet Michel Piccoli játssza — ugyan-csak munkás, akinek hirtelen „elege lesz mindenből”. Nincs kedve tovább túrni a feljebbvalói zaklatásait, megúntja a metrózást, az üzemi étkezdét, az ostoba munkát. Hazamegy és valamiféle barlanggá alakítja át lakását, ahonnan kizárhatja a külső világot. Kihajigálja az ablakon minden ingóságát,

Edouard Molinaro: A túsok bandája

és a saját hűgával szerelmeskedik. A zsaruk közbeavatkozása ellenére a szomszédok megértik, hogy Thermoc-nak van igaza, maguk is barlanggá alakítják át otthonukat és hátat fordítanak a világnak.

Faraldo romantikus anarchizmusa láthatjuk, nem kínál valami biztató, még kevésbé követhető perspektívát osztályának, amellyel mint művész teljes azonosságot vállal. Lázadó, megbotránkoztató művészi magatartása mégis rokonszenvesebb, mint megalakuló, beletörődő fiatal kollégáié. „A filmnek segítenie kell az embereket — mondja —, hogy megszabaduljanak ostobaságuktól, megszokásaiktól, rutinjuktól. Arcul kell vágni őket! Fel kell ébreszteni öntudatukat! Nem pedig azzal próbálkozni, hogy tetsszünk

nekik, s megnevetessük a nézőket a számukra hízogó dolgokkal. Borzadok a hízogó művésztől!” A nagy lapok kritikái meglepő terjedelmekkel és komolysággal foglalkoznak Faraldo filmjével, dicsérik abszurd humorát, provokatív szenvedélyét.

Az utóbbi időkben kevés francia filmművészek sikerült elnyernie a kritikusok és a közönség olyan egybehangzó elismerését, mint Francois Truffaut-nak legutolsó filmjével, az *Amerikai éjszaka* — mint a Filmvilág már beszámolt róla — filmtechnikai szak kifejezés, a nappal készített éjszakai felvételt jelenti. Truffaut a *Bemutatom Önnek Pamélat* című képzeletbeli, szokványos filmtörténet és a forgatás valóságos ese-

ményeit szerkeszti egybe mulatságos atelier-filmmé, távolságtartó iróniával, szeretetteljes humorral és némi szkepticizmussal. „Filmünk a filmművészet himnusza” — nyilatkozott a rendező. Úgy látszik, vannak himnuszok, melyeken nem csupán meghatódni, de mosolyogni is lehet. A francia kritikusok többsége az *Amerikai éjszakát* Truffaut egyik legjobb, ha nem a legjobb művének tartja. Véleményük szerint több ilyen filmre lenne szükség, hogy megszűnjék végre az állandó ostromállapot pszichózisa, melyet a gengszterfilmek dömpingjében a filmvászonról a nézőkre meredő revolvercsövek felkeltenek.

M. V.